

Univ. prof. PhDr. LADISLAV TAJTÁK, CSc.
(27. 4. 1921 – 25. 12. 2020)

Peter ŠVORC

prof. PhDr. Ladislav Tajták, CSc.

V jeseni 2020 výbor Slovenskej historickej spoločnosti (SHS) pri SAV v Bratislave odsúhlasil návrh na udelenie *Plakety Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV* univerzitnému profesorovi PhDr. Ladislavovi Tajtákovi, CSc., za jeho celoživotnú činnosť na poli slovenskej historickej vedy. Toto ocenenie SHS začala udeľovať od roku 2019 popredným osobnostiam slovenskej i medzinárodnej historiografie za ich mimoriadne zásluhy o prehĺbovanie poznania dejín Slovenska. Nositeľom plakety s poradovým číslom jeden sa *in memoriam* stal prvý predseda SHS profesor Daniel Rapant, ku ktorému sa L. Tajták vždy hlásil ako k svojmu učiteľovi. K jej nositeľom Dr. h. c. mult. prof. PhDr. Richardovi Marsinovi, DrSc., prof. PhDr. Jozefovi Šimončičovi, CSc., a PhDr. Ivanovi Kamencovi, CSc., pribudol za rok 2020 aj prof. PhDr. Ladislav Tajták, CSc., žiaľ, už len „in memoriam“.

Na prvý sviatok vianočný 25. decembra 2020 sa na Slovensku rozniesla správa, že jeden z najlepších znalcov dejín východného Slovenska 19. a počiatku 20. storočia – Ladislav Tajták – už nie je medzi živými. Odišiel nenápadne, obklopený svojimi najbližšími, ktorí spolu s ním ešte pred Vianocami verili, že 27. apríla 2021 oslávia sté výročie jeho narodenia. To sa už, žiaľ, nestalo. Profesorovi Tajtákovi bolo prisúdených 99 rokov a osem mesiacov plnohodnotného a tvorivého života.

Ladislav Tajták bol pedagóg a vedec, človek, ktorý výborne a neopakovateľne spájal obe profesie, ktorý so zápalom dokázal preskúmať tisícky dobových dokumentov v domácich a zahraničných archívoch, aby sa dopátral pravdivého poznania minulosti a potom poznatky, ktoré zákonite prešli kritickou analýzou, prezentoval na prednáškach svojim študentom. Vtedy im na hodinách výučby kládol otázky – rovnaké, ako si ich pred začiatkom svojho výskumu kládol sám s cieľom podnietiť ich historické uvažovanie, ale aj modelovanie hypotéz ako základného predpokladu pre vylúčenie nesprávnych ciest pri interpretácii minulosti a nájdenia tej správnej interpretačnej polohy. Vždy sa potešil, keď sa jeho študenti pustili do analýz a uvažovali nad skúmanými javmi a súvislosťami, čo ich determinovali a formovali do podoby, ako sa potom navonok javili bežnému pozorovateľovi. Redakcia časopisu internetového časopisu DEJINY predstavila profesora Ladislava Tajtáka na svojich stránkach viackrát, v roku 2010 aj v obsiahlom rozhovore Martina Ďurišina, ktoré-

mu prezradil veľa zo svojho odborného, ale aj súkromného života.¹ Jej členovia ako riešitelia grantového projektu APVV-15-0036 *Východné Slovensko v 19. a 20. storočí vo vzťahu centra a periférie* v roku 2018 pripravili knihu, ktorú venovali prof. L. Tajtákovia a v ktorej zostavovatelia vytvorili priestor pre jeho zaujímavé a vzácne spomienky,² a nepochybne využijú jeho vedecké diela pri práci na ďalšom grantovom projekte venovanom východnému Slovensku.³

Ladislav Tajták sa narodil 27. apríla 1921 v Košiciach rodičom Jánovi a Márii Tajtákovcom – Šarišanom, ku ktorým sa budúci vysokoškolský pedagóg vždy hrdo hlásil. Vysokoškolské štúdium absolvoval v Budapešti a v Bratislave u profesorov, ktorí predstavovali slovenskú i maďarskú špičku vo svojom odbore.

Bolo to rozhodnutie na celý život, keď v roku 1955 prijal v Prešove miesto odborného asistenta na Ústave dejín Katedry spoločenských vied Pedagogickej fakulty Slovenskej univerzity v Bratislave. Na tomto pracovisku, ktoré prešlo vnútorným vývojom i veľkými organizačnými zmenami, postupne zastával post odborného asistenta, docenta, vedúceho Katedry dejín (na FF UPJŠ v Prešove), no univerzitným profesorom slovenských dejín sa stal až ako 77-ročný emeritný vysokoškolský učiteľ v roku 1998. Do roku 1989 to nešlo, nemal „vhodný“ kádrový profil. Ba v normalizačnom období 70. rokov mu hrozilo aj prepustenie z fakulty, a to na základe posudku straníckej skupiny KSS na pracovisku. Nestalo sa to len vďaka vtedajšiemu dekanovi FF UPJŠ prof. PhDr. Andrejovi Čumovi, CSc., a profesorovi PhDr. Vasiľovi Skripovi, CSc., ktorí sa ho zastali. O profesorský titul sa uchádzal až v 90. rokoch i to už len „z povinnosti“, ktorú mu „naordinovali“ jeho priatelia a bývalí študenti, pre ktorých bol Ladislav Tajták univerzitným profesorom aj bez oficiálneho aktu v prezidentskom paláci.⁴

Ladislav Tajták má nesporne veľkú zásluhu na rozvoji slovenskej historickej vedy a úplne nepopierateľnú pri poznávaní novodobých dejín východného Slovenska, ktoré vždy chápal ako integrálnu súčasť celoslovenského etnického priestoru a jeho histórie.⁵ To osobitne podčiarkol v monografii *Národnodemokratická revolúcia*

- 1 ĎURIŠIN, Martin. Rozhovor s historikom – univ. prof. PhDr. Ladislavom Tajtákom, CSc. In *Dejiny* – internetový časopis Inštitútu histórie FF PU v Prešove, 2010, č. 1, s. 197. <http://dejiny.unipo.sk/Blog%20Posts/dejiny-12010.html> (navštívené 17. 2. 2021).
- 2 TAJTÁK, Ladislav. Moja cesta k histórii. In *Východné Slovensko vo vzťahu centra a periférie*. Ed. Peter Švorc – Peter Kovaľ. Prešov : UNIVERSUM, 2018, s. 15-24.
- 3 Prof. PhDr. Ladislav Tajták, CSc., patril nielen k zanieteným podporovateľom vedeckých výskumov, ktoré sa týkali dejín východného Slovenska, ale jeho celoživotná historická produkcia sa stala čiastkovou témou grantového projektu APVV-19-0058 *Multietnicita a multikonfesionalita a ich vplyv na spoločenský, politický a kultúrny vývoj okrajových oblastí v prvej polovici 20. storočia (na príklade východného Slovenska a Podkarpatskej Rusi)*.
- 4 ULIČNÝ, Ferdinand. Zdravica profesorovi Ladislavovi Tajtákovia. In *Východné Slovensko vo vzťahu centra a periférie*. Ed. Peter Švorc – Peter Kovaľ. Prešov : UNIVERSUM, 2018, s. 42.
- 5 TAJTÁK, Ladislav. K otázke vymedzenia oblasti východného Slovenska a špecifiky jeho vývoja. In *Kolokvium k otázkam vymedzenia východoslovenskej priemyselnej oblasti*. Zost. Zdeněk Němec. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1967, s. 116-125; TAJTÁK, Ladislav. Dvortsákovo separatistické hnutie a maďarská iredenta. In *Príspevky k dejinám východného Slovenska*. Bratislava : VSAV, 1964, s. 248-269; TAJTÁK, Ladislav. K otázke vydáva-

na východnom Slovensku v roku 1918, v ktorej opísal hnutie slovenského obyvateľstva za pripojenie východného Slovenska k vznikajúcemu česko-slovenskému štátu v závere roka 1918 a vysvetlil tiež fakt, prečo bolo toto hnutie slabé a v čom spočívali príčiny.⁶

Ladislav Tajták mal zásluhu aj na budovaní historického pracoviska v Prešove a jeho integrácii do celoslovenskej historiografie. Od Tajtákovho príchodu do Prešova, a ešte viac od chvíle, keď prevzal vedenie katedry, sa rozbehla intenzívnejšia spolupráca nielen s bratislavskou katedrou dejín, ale aj s Historickým ústavom SAV v Bratislave. Ladislav Tajták sa stal členom redakčnej rady Historického časopisu (v rokoch 1968 – 1981) a takmer pravidelným prispievateľom doň. Prvou jeho štúdiou v tomto renomovanom vedeckom časopise bola štúdia s názvom *Úsilie maďarských vládncích tried o udržanie Slovenska v rámci Maďarska roku 1918*.⁷ V nasledujúcich rokoch v Historickom časopise uverejnil ďalších 15 štúdií, poslednú v roku 2007 *K niektorým otázkam regionálnych dejín na Slovensku*.⁸ Pravda, popri tom publikoval štúdie v rôznych vedeckých zborníkoch, takmer pravidelne v *Nových obzoroch*, ktoré vydávalo múzeum v Prešove, kapitoly v monografiách o dejinách vybraných východoslovenských miest,⁹ vystupoval a diskutoval na vedeckých konferenciách a seminároch, organizoval vedecké podujatia – tie najmä ako člen SHS, člen jej výboru a predseda východoslovenskej pobočky SHS. Zároveň aktívne pracoval ako člen Československej historickej spoločnosti pri Československej akadémii vied (vznikla v roku 1957), ktorej SHS bola súčasťou, bol členom slovensko-maďarskej komisie, a predsedom historickej sekcie Gemerskej vlastivednej spoločnosti.¹⁰

Univerzitný profesor PhDr. Ladislav Tajták, CSc., za svoju prácu získal viaceré ocenení. Jedno z nich bolo vyznamenanie Pamätníka Yad Vashem v Jeruzaleme Spravodlivý medzi národmi (1993). K tým oceneniam, ktoré si vážil, patrila Cena

nia učebníc vo východoslovenskom nárečí. In *Nové obzory* 6. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1964, s. 43-58; TAJTÁK, Ladislav. Maďarizačné tendencie na východnom Slovensku v druhej polovici 19. storočia. In *Acta Facultatis Philosophiae Universitatis Šafarikanae Prešoviensis. Literárnovedný zborník 2. K slovenskému národnému vývoju na východnom Slovensku (1848 – 1918)*. Red. E. Holotík. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1970, s. 39-60 a iné.

- 6 TAJTÁK, Ladislav. *Národnodemokratická revolúcia na východnom Slovensku v roku 1918*. Bratislava : SPN, 1972.
- 7 TAJTÁK, Ladislav. *Úsilie maďarských vládncích tried o udržanie Slovenska v rámci Maďarska roku 1918*. In *Historický časopis*, 14, 1966, č. 4, s. 552-584.
- 8 TAJTÁK, Ladislav. *K niektorým otázkam regionálnych dejín na Slovensku*. In *Historický časopis*, roč. 55, 2007, č. 1, s. 104-106.
- 9 Napr. TAJTÁK, Ladislav. *Prešov v období rokov 1900 – 1918*. In *Dejiny Prešova*, 2. Zost. Imrich Sedlák. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo v Košiciach, 1965, s. 59-87; TAJTÁK, Ladislav – LAZAR, Ervín. *Literatúra*. In *Dejiny Prešova*, 2..., s. 87-94; TAJTÁK, Ladislav. *Školstvo*. In *Dejiny Prešova*, 2..., 94-98; TAJTÁK, Ladislav. *Bardejov v období kapitalizmu (1848 – 1918)*. In *Dejiny Bardejova*. Zost. Andrej Kokuľa – Andrej Lukáč – Ladislav Tajták. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1975, s. 217-310; TAJTÁK, Ladislav, zost. *Dejiny Rožňavy*, 1 – 2. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1978; TAJTÁK, Ladislav, zost. *Dejiny Trebišova*. Trebišov : Mestský národný výbor v Trebišove, 1982.
- 10 BODNÁROVÁ, Miloslava. *K životnému jubileu docenta PhDr. Ladislava Tajtáka, CSc.* In *História III*. Ed. Michal Otčenáš a Peter Švorc. Prešov : FF UPJŠ v Prešove, 1994, s. 7.

Daniela Rapanta za celoživotné dielo v oblasti historických vied od Historického odboru Matice slovenskej (2006), Zlatá medaila Univerzity P. J. Šafárika za celoživotnú vedeckú a pedagogickú činnosť v oblasti histórie (2009), Cena Jána Bayera za celoživotné dielo, ktorú mu odovzdal dekan Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity (2016), Pamätná medaila pri príležitosti 60. výročia Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity (2019).

Univ. prof. PhDr. Ladislav Tajták, CSc., sa nedožil okrúhleho životného jubilea, ktoré malo byť viac-menej bilančným. On sám takéto životné bilancovanie nemal rád, zdalo sa mu zbytočné, a to najmä preto, že sa neustále pozeral dopredu a že to, čo robil nikdy nepokladal za skončené a definitívne, na čom by ešte nemal pracovať.

Čeť jeho pamiatke!